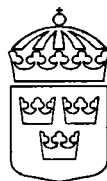

Socialutskottets yttrande

1993/94:SoU3y

Jämställdhetsfrågor

1993/94
SoU3y

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet har beslutat bereda socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1993/94:147 Jämställdhetspolitiken: Delad makt — delat ansvar jämte motioner i de delar propositionen och motionerna berör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till frågor om kvinnors hälsa (yrkande 4 och avsnitt 9 i propositionen samt motion 1993/94:A40 yrkandena 12 och 22), om kvinnor med funktionshinder (yrkande 4 och avsnitt 10 i propositionen) och om äldre kvinnor (motion 1993/94:A44 yrkande 16).

Kvinnors hälsa

I *propositionen* föreslår regeringen riksdagen att godkänna den huvudsakliga inriktningen av jämställdhetspolitiken i enlighet med vad regeringen förordat i avsnitt 9 Kvinnors hälsa. Regeringen gör bedömningen att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att öka kunskaperna om kvinnors hälsa. Bl.a. bör detta område bättre belysas i den grundläggande läkarutbildningen. Projektmedel bör avsättas inom den ekonomiska ramen för Särskilda jämställdhetsåtgärder för att vidareutveckla kurser och/eller kursmoment om kvinnors hälsa. En utredning kommer att tillsättas om hur kvinnor och män bemöts inom hälso- och sjukvården.

Vidare anføres bl.a. följande:

Trots att kvinnor i genomsnitt lever längre än män har de ett högre ohälsotal än män. Inom den medicinska vetenskapen finns i dag fåga kunskap om de faktorer som skiljer kvinnors och mäns hälsa. Mycket av den forskning som bedrivs och den statistik som produceras saknar könsperspektiv.

— — —
Arbetslivets förhållanden är avgörande för folkhälsan. Kvinnors och mäns arbetsmarknader skiljer sig fortfarande åt. — — — Det finns en oroväckande ökning av belastningsskador även bland mycket unga kvinnor.

Inom Folkhälsoinstitutets program Kvinnors hälsa pågår ett utvecklingsarbete för att lägga grunden till ett kvinnoperspektiv i folkhälsoarbetet. Syftet är att klarlägga likheter och skillnader i folkhälsan och dess villkor mellan kvinnor och män. Av årets budgetproposition

(prop. 1993/94:100, bil. 6) framgår att Folkhälsoinstitutet avsätter 10 miljoner kronor för en särskild satsning på kvinnors hälsa ur ett livscykelperspektiv.

Under våren 1994 kommer Socialstyrelsen att presentera en folkhälso-
 sorapport där utvecklingen av folkhälsan de senaste åren analyseras. I
 en separat rapport kommer Socialstyrelsen i samarbete med Folkhälso-
 institutet att ägna särskild uppmärksamhet åt könsspecifik hälsa.

Kunskapen hos läkarna om det forsknings- och utvecklingsarbete
 som pågår om kvinnors hälsa och sjukdomar är bristfällig. Regeringen
 anser det därför angeläget att etablera ett kvinnoperspektiv i läkarut-
 bildningen.

— — —
 Maktstrukturen inom hälso- och sjukvården har stor betydelse för
 hur kvinnors ohälsa och de symptom den ger upphov till uppfattas
 och bemöts. På samma sätt som inom andra områden i samhället
 dominerar männen i besluts- och maktpositioner inom sjukvården.

Studier visar att kvinnor ofta behandlas annorlunda än män som
 patienter i sjukvården — — —. Kvinnor söker sjukvård oftare än män
 och i allmänhet för andra symptom än män. Kvinnor beskriver också
 sina symptom på ett annat sätt än män vilket bl.a. kan leda till att
 kvinnors sjukdomar underdiagnostiseras.

— — —
 Både manliga och kvinnliga läkare ställer oftare psykiatrisk diagnos
 på kvinnliga patienter än på manliga. — — —

En utredning kommer under våren 1994 att tillsättas inom Socialde-
 partementet för att närmare belysa hur kvinnor och män bemöts inom
 hälso- och sjukvården. Syftet är att undersöka om det finns skillnader i
 sättet att bemöta patienter som beror på kön. Orsakerna till eventuella
 skillnader och effekterna av dessa skall redovisas.

I motion 1993/94:A40 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) yrkas att riksdagen
 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om redovis-
 ning av särskilda åtgärder för att minska kvinnors ohälsotal och öka
 rehabiliteringsinsatserna för kvinnor (yrkande 12). Motionärerna till-
 styrker en utredning om hur kvinnor bemöts inom sjukvården. Den
 tendens att utgå från mannen som norm som man kan iaktta inom
 den fysiska sjukvården har enligt motionärerna möjligen sin motsats
 inom den psykiska vården. Den föreslagna utredningen bör vidgas till
 att omfatta även förhållningssätt och behandlingsmetoder inom psykisk
 vård.

Motionärerna anser också att frågor som rör reproduktiv hälsa
 måste uppmärksammas mer. Information och förebyggande åtgärder är
 effektiva när det gäller att sänka antalet aborter och på annat sätt öka
 ungdomars ansvarskänsla. Man kan räkna med att ungdomar som
 utsätts för sexuella övergrepp, och då särskilt den stora andelen flickor,
 utgör en riskgrupp. Ungdomsmottagningarna fyller här en mycket
 värdefull funktion. Genom de omfattande nedskärningar som nu sker
 inom den offentliga sektorn riskerar dock denna värdefulla resurs att
 utarmas eller t.o.m. läggas ner. I ett förebyggande arbete kan inte nog
 betonas betydelsen av att ungdomsmottagningarna får finnas kvar och
 utvecklas.

I yrkande 22 i samma motion hemställs att riksdagen till Riksför-
 bundet för sexuell upplysning (RFSU) anvisar 1 miljon kronor utöver

vad regeringen föreslagit för uppsökande arbete, företrädesvis bland arbetslösa ungdomar. RFSU har redan erfarenhet och aktiviteter på detta område. En ekonomisk förstärkning kan få ett mycket snabbt genomslag. Verksamheten bör vara såväl STD- som abortförebyggande och i arbetet bör arbetslösa ungdomar utgöra en prioriterad målgrupp. Motionärerna föreslår en ökning med 1 miljon kronor av RFSU:s anslag för uppsökande arbete med sexualupplysning, abort- och STD-förebyggande verksamhet, företrädesvis bland arbetslösa ungdomar.

Socialutskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner om kvinnors hälsoproblem. I *betänkandet 1993/94:SoU7* s. 29 f. behandlade utskottet senast dessa frågor. Utskottet vidhöll sin tidigare inställning att det var angeläget att kvinnors särskilda hälsoproblem uppmärksammas ytterligare. Folkhälsoinstitutets arbete med ett särskilt program för kvinnors hälsa samt planerna på en särskild satsning för att förstärka och fördjupa kvinnoperspektivet var därvid angeläget. Mot bakgrund av det arbete som redan pågick eller planerades fick motionerna anses tillgodosedda. Utskottet avstyrkte de då aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

I *betänkandet 1993/94:SoU20* har utskottet i dagarna behandlat samma motionsyrkande som yrkande 22 i den nu aktuella motionen. Utskottet delade motionärernas uppfattning att det är angeläget med insatser för arbetslösa ungdomar. Folkhälsoinstitutet gör också redan olika insatser mot arbetslöshetens effekter på folkhälsan. Inom i stort sett alla program planerar institutet särskilda aktiviteter riktade till ungdomar. Arbetet på enheten för Hälsa och Sexualitet har ungdomar som sin största målgrupp. RFSU tillhör de organisationer som erhåller organisationsstöd från Folkhälsoinstitutet. Med det anförda avstyrkte utskottet motionen.

Under *allmänna motionstiden 1994* har ett tiotal motionsyrkanden väckts med olika förslag beträffande kvinnors hälsa. Dessa yrkanden har remitterats till socialutskottet, som torde komma att behandla dem i ett betänkande i höst.

Socialutskottet gör följande bedömning.

Utskottet ställer sig bakom den inriktning av jämställdhetspolitiken när det gäller kvinnors hälsa som förordas i propositionen. Utskottet anser det angeläget att kunskaperna om kvinnors hälsa förbättras. Folkhälsoinstitutet gör också stora insatser på detta område. Inom kort läggs också en folkhälso rapport fram av Socialstyrelsen i samarbete med Folkhälsoinstitutet. Stor uppmärksamhet torde i rapporten komma att ägnas kvinnors hälsa. En proposition om folkhälsofrågor har också aviserats till senare i vår.

Utskottet kan inte finna att det föreligger någon egentlig motsättning mellan motionärernas synsätt och de riktlinjer som förordas i propositionen. Utskottet delar motionärernas inställning att frågor om reproduktiv hälsa bör uppmärksammas mer. Ungdomsmottagningarna har även enligt utskottets mening stor betydelse, vilket utskottet redan tidigare framhållit flera gånger. Det är angeläget att verksamheten får

finnas kvar och utvecklas. Detta är dock i första hand en fråga för sjukvårdshuvudmännen. Utskottet instämmer vidare i att regeringen bör tillsätta en utredning om kvinnors och mäns bemötande inom hälso- och sjukvården. Det är därvid enligt utskottet självklart att även kvinnors bemötande i den psykiatriska vården uppmärksammas. Något tillkännagivande till regeringen behövs inte enligt utskottet. Arbetsmarknadsutskottet bör enligt socialutskottet föreslå riksdagen att godkänna den huvudsakliga inriktning av jämställdhetspolitiken beträffande kvinnors hälsa som förordas i propositionen och avslå motion A40 (s) yrkande 12.

Den fråga som tas upp i yrkande 22 i motionen har utskottet behandlat för bara några dagar sedan och avstyrkt. Arbetsmarknadsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Kvinnor med funktionshinder

Regeringen föreslår i *propositionen* riksdagen att godkänna den huvudsakliga inriktningen av jämställdhetspolitiken i enlighet med vad regeringen förordat i avsnitt 10 Kvinnor med funktionshinder. Regeringen gör bedömningen att möjligheterna bör undersökas att göra en könsuppdelad statistikredovisning av situationen för funktionshindrade för att bättre kunna belysa villkoren för kvinnor med funktionshinder. Särskilda satsningar kommer enligt regeringen att göras för att förbättra villkoren för kvinnor med funktionshinder och öka deras inflytande på olika områden i samhället.

I *propositionen* anförs vidare följande:

I de flesta handikappgrupper är kvinnorna i majoritet. Det gäller t.ex. bland rörelsehindrade och synskadade. Även om livet för kvinnor med funktionsnedsättningar liknar andra kvinnors liv med familj och yrkesarbete har de förutom omsorgen om barn, hem och arbete ett funktionshinder som tar tid och kraft. De upplever ofta att de är handikappade i dubbel bemärkelse. Kvinnor med funktionshinder ställer inte samma anspråk på samhällets stödåtgärder som män med funktionshinder, vilket leder till att kvinnor ofta indirekt missgynnas. Fler kvinnor än män anser sig behöva mer praktisk daglig hjälp än de får. Det tycks också vara så att kvinnor i mindre utsträckning än män får avancerad teknisk utrustning. Fler kvinnor än män bland funktionshindrade är arbetslösa.

Kunskaperna om situationen för funktionshindrade kvinnor är bristfälliga. — — — Den information och statistik som finns om personer med funktionshinder är inte könsuppdelad. Regeringen har uppmärksammat frågan i årets budgetproposition (prop. 1993/94:100, bil. 6) och särskilt pekat på behovet av att se över statistiken på området. En förstudie kommer att göras under år 1994 för att belysa möjligheterna att göra en samlad könsuppdelad statistikredovisning över funktionshindrades situation på olika områden i samhället.

En stor del av forskningen inom handikappområdet saknar könsperspektiv. Det är först under det senaste decenniet som funktionshindrade kvinnors situation börjat uppmärksammas och ägnas intresse i den vetenskapliga debatten. — — — En fortsatt forskning om kvinnor med funktionshinder är av central betydelse för att deras situation skall kunna förbättras.

Regeringen avser att senare i vår i en särskild proposition föreslå att en funktion som handikappombudsman inrättas — — —. Ett viktigt område i handikappombudsmannens arbete är därvid att bevaka och lyfta fram funktionshindrade kvinnors situation.

Ett övergripande mål för jämställdhetspolitiken är att öka kvinnors inflytande på olika områden och nivåer i samhället. — — — Här bör också funktionshindrade kvinnors delaktighet beaktas.

Särskilda satsningar på projekt och utvecklingsarbete behövs således för att stärka funktionshindrade kvinnors möjligheter att själva påverka sin situation och öka sina möjligheter att aktivt delta i politiskt, fackligt och annat samhällsarbete. — — — Det är angeläget att finna metoder som underlättar kvinnornas möjligheter att engagera sig inom dessa områden. — — —

Ett angeläget område att lyfta fram är den nya teknikens betydelse för kvinnor med funktionshinder. — — —

Regeringen kommer i olika sammanhang att stödja utvecklingsinsatser av ovan nämnda slag. Bland annat kommer regeringen att senare i vår anvisa särskilda medel ur Allmänna arvsfonden till utvecklingsinsatser i syfte att ytterligare förbättra villkoren för kvinnor med funktionshinder.

Socialutskottet gör följande bedömning.

Arbetsmarknadsutskottet bör enligt socialutskottet föreslå riksdagen att godkänna den huvudsakliga inriktningen av jämställdhetspolitiken beträffande kvinnor med funktionshinder som förordas i propositionen.

Äldre kvinnor

I motion A44 av Gudrun Schyman m.fl. (v) begärs tillkännagivande av vad som anförts om äldre kvinnor (*yrkande 16*). I motionen påpekas att Stockholms läns Äldrecentrum har undersökt hur tillgången på hemtjänst fördelar sig på kön. Resultaten är skrämmande och visar att äldre kvinnor får betydligt sämre service än äldre män, som inte anses klara sig själva såsom kvinnorna. Könsfördomar och diskriminering följer alltså kvinnorna upp i ålderdomen och bidrar till att göra deras sista år besvärliga.

Ett viktigt faktum är enligt motionärerna att kvinnor överlever sina män och därför är mer beroende av det offentliga tjänster när de blir gamla. Männen kan ofta ha makan hos sig in i det sista och på så sätt få hjälp och stöd. Kvinnorna blir däremot ensamma och utan hjälp. Motionärerna anser att dessa frågor måste lyftas fram och uppmärksammas.

Socialutskottet gör följande bedömning.

Utskottet delar inställningen i motionen att hemtjänsten liksom all annan social service måste fördelas rättvist och efter behov. Om situationen är den att äldre kvinnor erhåller sämre service än äldre män så bör detta problem enligt utskottet uppmärksammas. Utskottet anser att propositionen ger vid handen att regeringens inställning är att förbättringar nu bör ske av kvinnors hela situation sedd i ett livsperspektiv. I propositionen framhålls t.ex. att ett jämställdhetsperspektiv skall läggas på alla politikområden. Förslag och beslut måste enligt

propositionen analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Det gäller särskilt inom vissa områden, bl.a. socialpolitiken. Något initiativ från riksdagens sida med anledning av motion A44 (v) yrkande 16 behövs inte.

Arbetsmarknadsutskottet bör enligt socialutskottet avstyrka motionsyrkandet.

Stockholm den 12 april 1994

På socialutskottets vägnar

Bo Holmberg

I beslutet har deltagit: Bo Holmberg (s), Göte Jonsson (m), Anita Persson (s), Ulla Orring (fp), Rinaldo Karlsson (s), Ingrid Hemmingsson (m), Jan Andersson (s), Maj-Inger Klingvall (s), Hans Karlsson (s), My Persson (m), Martin Nilsson (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Ulla Tillander (c), Chatrine Pålsson (kds) och Stefan Kihlberg (nyd).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Eva Zetterberg (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Avvikande meningar

Kvinnors hälsa

Bo Holmberg, Anita Persson, Rinaldo Karlsson, Jan Andersson, Maj-Inger Klingvall, Hans Karlsson och Martin Nilsson (alla s) anser att utskottets bedömning när det gäller Kvinnors hälsa bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att mer måste göras för att rehabilitera de arbetstagare som blivit sjuka eller skadade och speciellt då de många kvinnor som är långtidssjuka på grund av belastningsskador, rygg- och ledbesvär. Fler kvinnor än män är långtidssjukskrivna. Det talar för att insatserna för rehabilitering inte räcker till. I kronor räknat satsas mindre på kvinnors rehabilitering. Många långtidssjuka kvinnor tappar nu till följd av den höga arbetslösheten sitt förtästa på arbetsmarknaden. De måste i stället få den rehabilitering de enligt lag har rätt till. Nu riskerar de i stället att förtidspensioneras. Möjlighet till utbildning är ofta en viktig del av rehabiliteringen. På så sätt kan kvinnor få andra mer varierande arbetsuppgifter än tidigare. Just bristande kunskaper anges ju ofta som skäl till varför kvinnor inte får andra arbetsuppgifter, som de skulle behöva av hälsoskäl.

Utskottet instämmer i motionärernas förslag att Riksförsäkringsverket bör få i uppdrag att redovisa särskilda åtgärder för att minska kvinnors ohälsotal och öka rehabiliteringsinsatserna för kvinnor.

Utskottet instämmer också i att det är angeläget att kunskaperna om kvinnors hälsa förbättras och att en utredning bör tillsättas om hur

kvinnor bemöts inom sjukvården. Den tendens att utgå från mannen som norm som man kan iaktta inom den fysiska sjukvården har möjligen sin motsats inom den psykiska vården. Den föreslagna utredningen bör därför vidgas till att omfatta även förhållningssätt och behandlingsmetoder inom psykisk vård.

Utskottet anser också att frågor som rör reproduktiv hälsa måste uppmärksammas mer. Information och förebyggande åtgärder är effektiva när det gäller att sänka antalet aborter och på annat sätt öka ungdomars ansvarskänsla. Man kan räkna med att ungdomar som utsätts för sexuella övergrepp, och då särskilt den stora andelen flickor, utgör en riskgrupp. Ungdomsmottagningarna fyller här en mycket värdefull funktion. Genom de omfattande nedskärningar som nu sker inom den offentliga sektorn riskerar dock denna värdefulla resurs att utarmas eller t.o.m. läggas ner. I ett förebyggande arbete kan inte nog betonas betydelsen av att ungdomsmottagningarna får finnas kvar och utvecklas. Utskottet förordar att arbetsmarknadsutskottet föreslår att riksdagen ger regeringen detta till känna med anledning av motion A40 (s) yrkande 12.

Utskottet anser vidare att riksdagen till Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) bör anvisa 1 miljon kronor utöver vad regeringen föreslagit för uppsökande arbete, företrädesvis bland arbetslösa ungdomar. RFSU har redan erfarenhet och aktiviteter på detta område. En ekonomisk förstärkning kan få ett mycket snabbt genomslag. Verksamheten bör vara såväl STD- som abortförebyggande, och i arbetet bör arbetslösa ungdomar utgöra en prioriterad målgrupp. Utskottet förordar att arbetsmarknadsutskottet föreslår riksdagen att med bifall till motion A40 (s) yrkande 22 anvisa 1 miljon kronor till RFSU utöver vad regeringen föreslagit för uppsökande arbete, företrädesvis bland arbetslösa ungdomar.

Äldre kvinnor

Bo Holmberg, Anita Persson, Rinaldo Karlsson, Jan Andersson, Maj-Inger Klingvall, Hans Karlsson och Martin Nilsson (alla s) anser att utskottets bedömning när det gäller Äldre kvinnor bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar att Stockholms läns Äldrecentrum har undersökt hur tillgången på hemtjänst fördelar sig på kön. Resultaten visar att äldre kvinnor får sämre service än äldre män, vilka inte anses kunna klara sig själva på samma sätt som kvinnorna. Könsfördomar och diskriminering följer alltså kvinnorna upp i ålderdomen och bidrar till att göra deras sista år besvärliga.

Kvinnor överlever dessutom oftast sina män och därför är de mer beroende av det offentligas tjänster när de blir gamla. Mannen kan ofta ha makan hos sig in i det sista och på så sätt få hjälp och stöd. Kvinnorna blir däremot ensamma och utan hjälp. Utskottet anser att dessa frågor måste lyftas fram och uppmärksammas. Utskottet förordar att arbetsmarknadsutskottet föreslår riksdagen att med anledning av motion A44 (v) yrkande 16 ge regeringen detta till känna.

Meningsyttring får avges av suppleant från Vänsterpartiet, eftersom partiet inte företräds av ordinarie ledamot i utskottet.

Eva Zetterberg (v) anför:

Jag instämmer i s-ledamöternas avvikande mening om kvinnors hälsa.

Äldre kvinnor

Stockholms läns Äldrecentrum har undersökt hur tillgången på hemtjänst fördelar sig på kön. Jag anser att resultaten är skrämmande och visar att äldre kvinnor får betydligt sämre service än äldre män, som inte anses klara sig själva såsom kvinnorna. Könsfördomar och diskriminering följer alltså kvinnorna upp i ålderdomen och bidrar till att göra deras sista år besvärliga.

Ett viktigt faktum är att kvinnor överlever sina män och därför är mer beroende av det offentliga tjänster när de blir gamla. Männen kan ofta ha maken hos sig in i det sista och på så sätt få hjälp och stöd. Kvinnorna däremot blir ensamma och utan hjälp.

Jag anser att dessa frågor måste lyftas fram och uppmärksammas. När vi talar om människor med funktionshinder eller när vi diskuterar jämställdhet är det viktigt att de äldre kvinnornas situation inte försummas. Detta borde ges regeringen till känna med bifall till motion A44 (v) yrkande 16.